

NARAVNI REZERVAT DOBERDOBSKO IN PRELOSNO JEZERO: VREDNOTENJE TURISTIČNIH VIROV

Gregor Balažič*, Igor Jurinčič**, Ljudmila Sinkovič***

Povzetek:

Deželni naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero, ki ga upravlja center Gradina, leži na severozahodu Goriškega Krasa v Italiji. Najpomembnejši naravni vrednoti sta kraški presihajoči jezera, ki sta nastali zaradi geoloških posebnosti. Kraško pokrajino poudarja pestrost flore in favne s specifično podobo v posameznih letnih časih. Bogato kulturno dediščino, ki je plod gospodarske dejavnosti in načina življenja v preteklosti, predstavljajo kraška gmajna, dediščina I. svetovne vojne in kamnoseštvo. Vrednotenje turističnih virov za potrebe izdelave novih oblik interpretacije je rezultat terenskega dela s študenti UP Fakultete za turistične študije Turistica z namenom dopolnitve turistične ponudbe.

Ključne besede: kras, interpretacija, vrednotenje turističnih virov, naravne vrednote, kulturna dediščina, terensko delo, UP FTŠ Turistica

THE DOBERDÒ AND PIETRAROSSA LAKES NATURAL RESERVE: EVALUATION OF TOURIST RESOURCES

Abstract:

The Doberdò and Pietrarossa lakes regional natural reserve, managed by the Gradina Centre, lies in the north-west of the Gorizia-Karst area in Italy. Its most important natural values are the intermittent karst lakes formed due to specific geological circumstances. The karst landscape boasts a variety of flora and fauna with its ever changing forms and colours through the seasons. A rich cultural heritage, formed by economic activities as well as the specific way of life in the past, is represented by the karst woodland, the heritage of the WWI and stonecutting. The evaluation of tourist resources in order to produce new forms of interpretation is the result of the fieldwork with the students of the Faculty of the Tourism Studies - Turistica of the University of Primorska with the goal to extend the existing tourist offer.

Key words: the karst, evaluation of tourist resources, natural values, cultural heritage, fieldwork, University of Primorska, Faculty of Tourism Studies - Turistica

* Gregor Balažič je asistent na Fakulteti za turistične študije – Turistica Univerze na Primorskem.
gregor.balazic@turistica.si

** Dr. Igor Jurinčič je izredni profesor na UP FTŠ Turistica.
igor.jurincic@turistica.si

*** Ljudmila Sinkovič je predavateljica na UP FTŠ Turistica.
milka.sinkovic@turistica.si

Uvod

Zavarovana in varovana območja narave zahtevajo prilagojeno načrtovanje in urejanje prostora. Na takih območjih so narava ali deli narave, rastlinske in živalske vrste in njihovi življenjski prostori ali celotni ekosistemi zakonsko varovani. Za naravne rezervate, med katere spada Deželni naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero na Goriškem Krasu v Italiji, velja, da so se v svetu uveljavili kot uspešen in velikokrat tudi donosen način ohranjanja narave. Primera dobre prakse upravljanja krajinskih parkov Logarska dolina in Sečoveljske soline kažeta, da zavarovana območja pomenijo priložnost za nadaljnji razvoj, upoštevaje zakonodajo in njej primerno rabo prostora.

Varstvena, vzgojno-izobraževalna, znanstveno-raziskovalna, rekreativna in turistična vloga je v varovanih območjih dobrodošla, saj pripomore k uveljavljanju načel trajnostnega razvoja, odpira nova delovna mesta in pripomore k prepoznavnosti območja (Sovinc, 2011). Ker je bivanje, materialna dejavnost in preživljanje prostega časa ljudi odvisno od naravnega okolja (Plut, 2010), je v zavarovanih in varovanih območjih narave posebej pomembna izdelava upravljaljskih načrtov, s katerimi se usklajuje varovanje narave z različnimi dejavnostmi in vsakdanjimi potrebami okoliških prebivalcev ter spodbuja razvoj ekološkega turizma (Fennell, 2008). Glede na izjemen potencial zavarovanih in varovanih območij narave mora razvoj turizma v njih potekati skladno z naslednjimi načeli:

- predstavitev posebnosti zavarovanega območja z ustreznim pristopom in s primerno interpretacijo,
- dopolnitev obstoječe turistične ponudbe in razvijanje novih turističnih proizvodov, ki ne vplivajo negativno na okolje,
- aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva pri razvoju in zaposlovanju
- celovit razvojni pogled na območje pod skrbnim nadzorom strokovnega upravljalca (Jurinčič in Popič, 2009).

Prispevek se osredotoča na vrednotenje turističnih virov za potrebe izdelave novih oblik interpretacije v rezervatu, kar je rezultat terenskega dela s študenti UP Fakultete za turistične študije Turistice. S terenskim delom smo evidentirali turistične vire, jih ovrednotili in predlagali ustrezno interpretacijo. Turistične vire smo razdelili na naravne vrednote in kulturno dediščino. Med naravne vrednote smo uvrstili kraško pokrajino s poudarjeno pestrostjo flore in favne, med kulturno dediščino pa prepoznavno kraško gmajno, dediščino I. svetovne vojne in kamnoseštvo. Ena izmed najbolj učinkovitih oblik interpretacije so informativne in interpretativne table, ki so jih študentje izdelali za evidentirane turistične vire.

Deželni naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero

Naravni rezervat meri 726 ha in se nahaja v treh občinah Goriške pokrajine, Doberdob, Tržič in Ronke. Ustanovljen je bil z deželnim zakonom št. 42 iz leta 1996, na podlagi državnega zakona o zavarovanih območjih št. 394/1991. Leta 1998 je bil rezervat z okolico vključen v omrežje zavarovanih območij Natura 2000 (<http://vodnik.krascarso.com/?id=547&oblika=NDEDISCINA&isci=>).

Osrednja zanimivost rezervata sta kraški polji s presihajočim Doberdobskim in Prelosnim jezerom. Jezeri sta obdani z mokrišči, vlažnimi travniki in vlažnim gozdom. Ker je kraška podlaga iz apnenca, ki je vodoprepus-

tna kamnina in dopušča odtekanje vode v podzemlje, sta jezera obdani s suho kraško pokrajino. To je omogočilo biološko raznolikost rastlinskega in živalskega sveta. V rezervatu najdemo številne jame, obsežne skale in mikrokraške pojave, kot so žlebiči, škraplje in škafiči. V bližini Doberdobskega jezera je predviden tudi vivarij, v katerem bodo predstavljene ribe, dvoživke in plazilci, ki živijo v rezervatu. Simbol rezervata je beloprski jež. Njegov življenjski prostor je na območju zahodnega predela Krasa in ga ne najdemo nikjer drugje (Visintin, 2006).

Slika 1: Doberdobsko jezero

Sprejemni center Gradina se nahaja nad Doberdobskim jezerom in predstavlja eno od izhodiščnih točk za ogled v rezervatu. V sprejemnem centru je muzej, ki na interaktiven način prikazuje naravo in zgodovino rezervata ter Krasa. Na voljo je tudi okrepčevalnica in restavracija s prenočišči. Sprejemni center upravlja Zadruga Dob, ki ponuja tudi vodene ogleda za šole in naključne obiskovalce ter strokovna predavanja.

Vrednotenje turističnih virov za potrebe interpretacije

Med številnimi turističnimi viri, ki so prisotni na obravnavanem območju, smo zaradi njihove primerjalne prednosti izbrali kraško pokrajino z značilno floro in favno, kraško gmajno, dediščino I. svetovne vojne in kamnoseštvo. Za posamezen turistični vir smo opredelili ključne dejavnike vrednotenja, ki smo jih vrednotili glede na naslednje kriterije: dostopnost, avtentičnost, ohranjenost in opremljenost z informativnimi in interpretativnimi tablamami (Jurinčič et. al, 2011).

Kraško pokrajino Doberdobskega in Prelosnega jezera sestavljajo naslednje zvrsti naravnih vrednot: geomorfološka, hidrološka, zoološka, botanična, in krajinska.

Tabela: Vrednotenje turističnih virov
(1 – zelo slabo, 2 – slabo, 3 – dobro,
4 – zelo dobro, 5 – odlično).

	Kraška pokrajina	Kraška gmajna	Dediščina I. svetovne vojne	Dediščina kamnoseštva
Dostopnost	3	4	4	4
Avtentičnost	5	5	5	4
Ohranjenost	5	4	4	3
Opremljenost z informacijskimi in interpretativnimi tablamami	3	2	3	2
Povprečna ocena	4	3,75	4	3,25

Geomorfološko in hidrološko zvrst predstavljata obe presihajoči kraški jezera, ki jih je bilo na tem območju včasih več. Značilnost rezervata je zelo raznoliko živalstvo in rastlinstvo na zelo majhnem območju.

Zoološko zvrst sestavljajo beloprski jež, srnjad, divji prašič, zajec, jazbec, sova, kanja, kragulj, skovik, čuk, žolna, vodomec, črna štorklja, rjava čaplja, rečni in srebrni galeb, modras, navadni gož, črnica, belouška. Pri zadnjem štetju (2009) je bilo evidentiranih 190 ptičjih vrst. Na območju živi kar šest vrst žoln. Ob jezerih najdemo dvoživke in plazilce, v jamah pa endemično dvoživko človeško ribico.

Značilni predstavniki **botanične** zvrsti so: ruj, bela vrba, črni topol, poljski brest, črni trn, črni jesen, puhasti hrast, črni gaber, črni hrast, tropski javor, dob, cer, črni bor in navadna robinija.

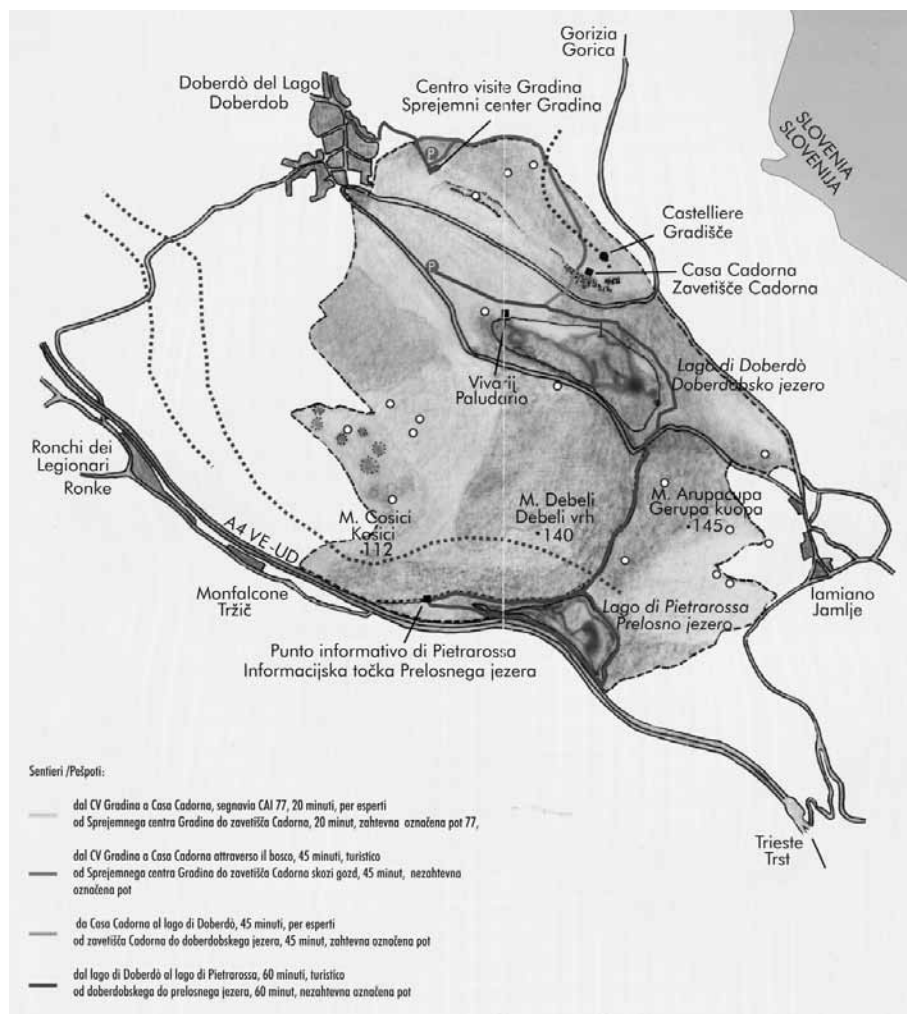
Krajinsko zvrst naravnih vrednot predstavlja tipična kraška krajina, ki jo sestavljajo zgoraj navedene zvrsti naravnih vrednot in ima zato edinstven izgled, ki je značilen za kraško krajino s kraškimi kamnitimi zidovi, delanimi vrtačami in številnimi kamnitimi zavetji za pastirje (Visintin, 2006). Kraška gmajna je rezultat stoletnega pašništva drobnice na skalnatih travnikih. Rastlinstvo, ki se je razvilo ob paši in dobro prenaša teptanje in muljenje je neenakomerno nizko rastoče. Apnenčasto skalovje pride tu pa tam na površino. Prst je nerazvita in plitka. Prvotno se je gmajna raztezala po širokih površinah, vendar pa zaradi opuščanja pašništva že dalj časa opazujemo njeno krčenje in naravno širjenje grmičevja. Gmajna cveti od marca do avgusta in v tem obdobju lahko opazujemo barvno raznolikost, ki se izraža z najlepšimi kraškimi rožami (<http://www.giardinobotanicocarsiana.it/sl/>).

Dediščino I. svetovne vojne predstavljata prva in šesta soška bitka, ki sta potekali na tem območju. V srditih bojih je padlo tudi veliko slovenskih fantov, zato nastanek ljudske pesmi »Doberdob slovenskih fantov grob«. Kamnoseštvo v kamnolomih v občini Doberdob je dajalo delo več kot številnim domačinom, med katerimi so bile tudi ženske. Obrt je cvetela v povojnem času, ko so v več kot desetih kamnolomih pridobivali sivi in črni marmor. Kamnolomi pri Devetakih, na Palkišču in pri Feletičih so obratovali do pred tremi desetletji. Ostanke kamnoseštva lahko še danes opazimo v obliki opuščenih odprtih kopov.

Interpretacija

Pri načrtovanju interpretacije je treba upoštevati učne oziroma vzgojne, čustvene in vedenjske cilje, ki jih želimo doseči pri obiskovalcih. Da bi to dosegli, moramo odgovoriti na tri ključna vprašanja, in sicer, kaj želimo, da se obiskovalec nauči, občuti in naredi (Beck in Cable, 2002; Ogorelec, 2004). Pri tem je treba upoštevati dejstvo, da pri interpretaciji ne podajamo informacij, temveč razkrivamo in pri tem interaktivno vključujemo obiskovalce. Cilj interpretacije je vzbuditi empatijo obiskovalcev, dobro počutje in navdušenje ter željo po ponovni vrnitvi. Interpretacijo je treba prilagoditi tržnim segmentom obiskovalcev, kot so: predšolski otroci, šolski otroci, študenti, družine z otroki, ljudje s posebnimi potrebami, upokojenici, tuji gostje, ljubitelji narave in rekreativci. Pri interpretaciji za tujejezične goste iz različnega kulturnega okolja je poleg dobrega jezikovnega znanja priporočljivo poznavanje njihove kulture in njihovih navad, da se izognemo morebitnim kulturnim nesporazumom. Upoštevati je treba tudi potovalne motive (Balažič et al., 2011).

Slika 2: Pešpoti na območju rezervata

Deželni naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero po svojih finančnih, prostorskih in kadrovskih zmožnostih ponuja osebno interpretacijo za šolske skupine in neosebno interpretacijo v obliki interpretativnih tabel. Informativni center v okviru zgodovinsko-naravoslovnega muzeja pripomore k pestri ponudbi interpretacije za različne tržne segmente, saj na interaktiven način prikazuje naravne vrednote in kulturno dediščino območja ter Kras.

Slika 3: Primer interpretacije favne

Študentje so izdelali predloge novih interpretativnih in informativnih tabel, ki prikazujejo zvrsti naravnih vrednot in kulturne dediščine na obiskovalcu zanimiv način s sodobnim pristopom interpretacije. Na podlagi terenskega dela in evidentiranja stanja v prostoru so študentje opazili določene pomanjkljivosti obstoječih interpretativnih tabel, kot so dotrajanost, neustrezen postavitev in neprimerno podana vsebina. Table nimajo enotnega oblikovalskega pristopa in so zato neusklajene, saj so rezultat različnih projektov. Pri informativnih tablah so ugotovili, da te ne posredujejo vseh potrebnih informacij, ponekod pa jih sploh ni. Študentje so se po skupinah lotili tem:

kraška flora in favna, kamnoseštvo, dediščina I. svetovne vojne in kraška gmajna. Ena skupina študentov je izdelala primer informacijske table z opozorilnimi znaki o obnašanju in ravnanju ob obisku.

Sklep

Okoljevarstvena ozaveščenost današnjega obiskovalca in naraščajoči pomen okoljskih dejavnikov občutno vplivata na izbor destinacije (<http://www.unwto.org/>). Deželni naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero ima zaradi svoje lege in biotske raznovrstnosti idealne možnosti za razvoj okoljsko in ekološko naravnane turizma. Vrednotenje turističnih virov, ki smo ga opravili, je pokazalo, da sta kraška pokrajina in dediščina I. svetovne vojne najustreznejše predstavljeni in interpretirani. Pri preostalih dveh, kraški gmajni in kamnoseštvo, se pomanjkljivosti odražajo z nizko stopnjo ohranjenosti in slabo opremljenostjo z informacijskimi in interpretativnimi tablami. Ker sta dostopnost in avtentičnost najvišje ocenjeni, je pri načrtovanju interpretacije treba upoštevati načela varovanja narave, saj ta omogočajo trajnostni razvoj rezervata in ekološkega turizma.

Literatura in viri

1. Balažič, Gregor, Jurinčič, Igor, Sinkovič, Ljudmila, 2011, Naravni rezervat Škocjanski zatok kot del integralnega turističnega proizvoda, v: Nared, Janez (ur.), Perko, Drago (ur.), Razpotnik Viskovič, Nika (ur.). Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji (Regionalni razvoj, 3). Ljubljana, Založba ZRC, str. 53–6.
2. Beck, Larry, Cable, Ted, 2002: Interpretation for the 21st Century: Fifteen Guiding Principles for Interpreting Nature and Culture. Champaign IL.
3. Fennell, David, A., 2008, Ecotourism. London, Routledge.
4. Jurinčič, Igor, Popič, Alenka, 2009: Sustainable tourism development in protected areas on the pattern of Strunjan Landscape Park. Varst. narave, št. 22., 177–192.
5. Jurinčič, Igor, Planinc, Saša. in Luk, Ninoslav. (ur.). 2011. Istra – avtentična destinacija dobrega počutja/Istra – autentična destinacija dobrega ugodaja. Portorož, Poreč Fakulteta za turistične študije Turistica, Institut za poljuprivedu i turizam.
6. Ogorelec, Breda, 2004, Naravoslovne (učne) poti – priporočila načrtovalcem, v: Gosar, Anton (ur.). Zavarovana območja in njihov pomen za turizem: morská učna pot: Mesečev zaliv in njegovi zakladi: strokovni seminar in terensko delo, 28. –29. november 2003, Koper, Univerza na Primorskem, str. 40–45.
7. Plut, Dušan, 2010, Geografija sonaravnega razvoja. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete.
8. Sovinc, Andrej, 2011, Oblikovanje modela za učinkovito upravljanje zavarovanih območij narave. Doktorska disertacija, Koper, Fakulteta za humanistične študije.
9. Visintin, Tanja, 2006, Spoznavanje doberdobskega krása, čezmejni predlog za šolsko okoljsko vzgojo, Gorica, Kulturno-športno društvo KRAS Dol – Poljana.
10. Medmrežje: <http://www.unwto.org/> (18. 2. 2012).
11. Medmrežje: <http://vodnik.kras-carso.com/?id=547&oblika=NDEDISCINA&isci=> (27. 2. 2012).
12. Medmrežje: <http://www.giardinobotanicocarsiana.it/sl/> (27. 2. 2012).